

Projekt NCSA na Slovensku

Na zasadnutí Rady GEF v máji 2001 bola schválená rámcová stratégia podpory národných projektov zameraných na hodnotenie kapacít pre plnenie záväzkov troch medzinárodných dohovorov, tzv. NCSA-projektov. V regióne strednej a východnej Európy a strednej Ázie je v súčasnosti rozpracovaných viac ako 20 takýchto projektov. Projekt *Identifikácia priorít a rozvoja kapacít pre plnenie záväzkov Slovenskej republiky vyplývajúcich z globálnych environmentálnych dohovorov*, ktorý sa riešil od februára 2004 do júna 2005, bol jedným z nich. Bol to prvý pokus a príležitosť preskúmať, ako sa globálne environmentálne záväzky, formulované na Summite Zeme (1992, Rio de Janeiro) akceptujú a plnia na národnej úrovni.

Ciele projektu

- Zmapovať požiadavky na kapacitu pre plnenie troch globálnych konvencií OSN, tzv. Rio-dohovorov (Dohovoru o klimatickej zmene, Dohovoru o biologickej diverzite a Dohovoru o boji proti vysušovaniu a degradácii pôdy).
- Identifikovať priority a potreby rozvoja kapacít na plnenie záväzkov vyplývajúcich z týchto dohovorov.
- Identifikovať spoločné a prierezové problémy Rio-dohovorov.
- Navrhnuť opatrenia na posilnenie alebo vytvorenie nových kapacít pre každú skúmanú oblasť.
- Navrhnuť opatrenia na posilnenie alebo vytvorenie nových kapacít na riešenie prierezových otázok (integrovaný prístup).

- Navrhnuť stratégiu na posilnenie kapacít, ktoré zabezpečia integrovaný prístup k Rio-dohovorom.

Do projektu bolo zapojených viac ako 70 odborníkov z vedec-kých a univerzitných pracovísk vrátane zástupcov mimovládnych organizácií a súkromného sektora, ktorí pracovali v troch tematických a jednej prierezovej pracovnej skupine.

Prvým krokom bolo definovať, čo znamená budovanie a rozvoj kapacít. Termín „budovanie kapacít“ (*capacity building*) sa používa v mnohých kontextoch, najrozšírenejšie sa chápe ako rozvoj ľudských zdrojov a existencia inštitúcií.

Rámec pre rozvoj kapacít sa podľa *Capacity Development Initiative (2000)* sústreďuje na tri úrovne: individuálnu, inštitucionálnu a systémovú.

Na *individuálnej úrovni* je budovanie kapacít proces zmeny prístupov a správania jednotlivcov tým, že sa im umožňuje dodatočné vzdelávanie, výmena poznatkov na konferenciách a seminároch, resp. na študijných misiách. Súčasne sa vytvára priestor na osobnú zainteresovanosť na plánoch a rozhodnutiach, motivovanie k profesionálnemu rastu a k zodpovednosti za rozhodnutia.

Budovanie kapacít na *inštitucionálnej úrovni* zahŕňa priehľadnosť pôsobnosti inštitúcie, jej kompetencie a finančnú transparentnosť.

Systémová úroveň budovania kapacít je najzložitejšia, pretože obsahuje vytvorenie „priaznivého“ politického, regulačného a finančného rámca pre jednotlivcov i inštitúcie.

Slovenskí experti mali možnosť konzultovať s okolitými krajinami, kde sa projekty podpory budovania kapacít uskutočňujú s finančnou podporou UNDP/GEF, UNEP, Svetovej banky a iných donorov. Analýza mala byť výraznou, ale objektívnou kritikou toho, čo nefunguje, resp. mala identifikovať najväčšie medzery. Hodnotiace správy nemali byť len súborom faktov o jestvujúcich medzerách, ale museli poskytnúť „návod“ na odstránenie nedostatkov.

Výsledky projektu

Významným výsledkom projektu sú tri tematické správy o pripravenosti SR na plnenie záverov vyplývajúcich z jednotlivých Rio-dohovorov a Prierezová správa. Konštatuje sa v nich, že politická podpora zapojenia sa do procesov globálnej ochrany životného prostredia je vysoká, avšak Rio-dohovory sa prijímali na Slovensku ako politický záväzok v rôznych časových obdobiach, izolovane, neberúc do úvahy vzájomné vzťahy a povinnosti medzi jednotlivými dohovormi. Výsledkom je nedôsledná implementácia a neexistujúca integrácia zodpovedných orgánov a inštitúcií na národnej úrovni. Rio-dohovory majú okrem toho veľmi nízku publicitu, do plnenia povinností sa zapájajú len úzko špecializované inštitúcie, prípadne ústredné orgány štátnej správy. Regionálna a miestna úroveň inštitúcií, ako aj verejnosť je o dohovoroch informovaná zväčša len okrajovo. Neexistuje objektívna kontrola, či nevznikajú duplicity pri zabezpečovaní záväzkov a úloh z jednotlivých dohovorov a či sa existujúce limitované zdroje (finančné, ľudské, informačné aj materiálne) využívajú efektívne aj z celospoločenského, nielen rezortného hľadiska. (Prierezovej správe sa podrobnejšie venujeme v článku na s. 173 – poznámka redakcie.)

Pri analýze financovania mali pracovné skupiny najväčšie problémy. Finančné nároky súvisiace s plnením Rio-dohovorov neboli definované ani na úrovni vlády SR, ani na úrovni kompetentných ministerstiev. Pred ratifikáciou dohovorov sa neuskutočnila analýza,

čím sa výrazne podcenilo praktické plnenie záväzkov, ktoré z nich vyplývajú.

Hodnotiace tematické správy sú prístupné na www.vupu.sk.

Danka Thalmeinerová,
projektová manažérka

Slovníček vybraných výrazov

Common Agricultural Policy (CAP) – Spoločná poľnohospodárska politika

CBD Cartagena Protocol on Biosafety – Protokol o biologickej bezpečnosti Dohovoru o biologickej diverzite (vykonávací protokol Dohovoru)

Common Reporting Format (CRF) – spoločný formát pre podávanie správ

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Bern Convention) – Dohovor o ochrane európskej divej prírody a prírodných stanovišť (Bernský dohovor)

Climate Cycle and Carbon Modeling (CCCM) – klimatický scenár

Framework Convention on Climate Change (FCCC) – Rámcový dohovor OSN o klimatickej zmene

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) – Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo

Goddard Institute for Space Studies (GISS) – klimatický scenár

Global Environment Facility (GEF) – Globálny fond pre životné prostredie

Global Invasive Species Programme (GISP) – Globálny program pre invázne druhy

Globally Important Ingenious Agricultural Heritage Systems (GIAHS)

– dômyselné tradičné agroekosystémy globálneho významu
Greenhouse gases (GHGs) – skleníkové plyny

Harmful Non-Indigenous Species (HNIS) – „obťažné“ nepôvodné druhy

Integrated Pest Management (IPM) – integrovaná ochrana plodín

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) – Medzivládny panel pre klimatickú zmenu

International Association for Landscape Ecology – Medzinárodná asociácia pre krajinnú ekológiu

International Plant Genetic Resources Institute (IPGRI) – Medzinárodný ústav pre genetické zdroje rastlín (so sídlom v Ríme)

Land Use – Land Use Change and Forestry (LULUCF) – využívanie krajiny – zmeny vo využívaní krajiny a lesníctvo

Millennium Ecosystem Assessment (MEA) – Hodnotenie globálneho ekosystému na prelome tisícročí, tzv. Miléniový projekt

National Capacity Self-Assessment (NCSA) – Identifikácia priorít a rozvoja kapacít pre plnenie záväzkov vyplývajúcich z globálnych environmentálnych dohovorov

National Focus Points (NFP) – národné ohniskové body

National Inventory Report (NIR) – Národná inventarizačná správa

Recommendation No. R(92)8 of the Committee of Ministers to Member states on Soil Protection – Odporúčanie Rady Európy R(92)8 o ochrane pôdy

Revised European Charter for the Protection and Sustainable Management of Soil – Revidovaná Európska charta na ochranu a udržateľné využívanie pôdy

Simplified Area Payments Scheme (SAPS) – jednotná platba na plochu

Subsidiary Body for Scientific, Technical and Technological Advice (SBSTTA) – Poradný orgán pre vedu, techniku a technológiu Dohovoru o biologickej diverzite

UN Capacity Development Initiative (UNDP-CDI) – Iniciatíva OSN pre rozvoj kapacít

UN Conference on Environment and Development (UNCED) – Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji, Rio de Janeiro, 1992

UN Convention on Biological Diversity (UN CBD) – Dohovor OSN o biologickej diverzite

UN Convention to Combat Desertification (UN CCD) – Dohovor OSN o boji proti dezertifikácii

United Nations Development Programme (UNDP) – Rozvojový program OSN

UN Forum on Forests – Expertno-politické fórum OSN o lesoch

World Health Organisation (WHO) – Svetová zdravotnícka organizácia

World Soil Carter – Svetová charta o pôde

World Summit on Sustainable Development (WSSD) – Svetový summit o udržateľnom rozvoji, Johannesburg, 2002

Weed science – náuka o burinách